

ANKARA İLİNDE KALECİK KARASI ÜZÜM ÇEŞİDİ YETİŞTİRİCİLİĞİNDE SAĞLANAN GELİŞMELER*

Elif ÖZGÜN AKAR¹ Hasan ÇELİK²

ÖZET

Bu çalışma ile, Ortakuzey Tarım Bölgesi içerisinde önemli bağcılık potansiyeline sahip olan Ankara ilinde ve özellikle orta Kızılırmak vadisinde yer alan Kalecik ilçesinde, Kalecik Karası yetiştiriciliğinde sağlanan son gelişmeler incelenmiştir. Ankara ilinde Kalecik Karası yetiştiriciliği yapılan ilçeler, beldeler ve bağlı köyler tespit edilerek; toplam bağ alanı, üretici sayısı, bağ tesisi, yetiştirme teknikleri, kaynak kullanımı, ürün miktarı ve değerlendirme şekilleri incelenmiştir.

Ankara Tarım İl Müdürlüğü ve bağlı ilçe müdürlükleri ile kurulan bağlantılar ve bireysel çalışmalar sonucunda; 2004 yılı sonu itibarıyla Kalecik Karası üzüm çeşidinin Ankara iline bağlı 12 ilçe (Akyurt, Bala, Çamlıdere, Çubuk, Elmadağ, Gölbaşı, Gündül, Haymana, Kalecik, Kazan, Keçiören, Polatlı), 3 ilçe merkezi (Gündül, Kalecik, Keçiören) ve 2 bucak (Kalecik ilçesine bağlı Hasayaz ve Çandır bucakları) ile 68 köyde, 348 üreticiye ait toplam 4619 dekar alanda yetiştirildiği tespit edilmiştir. Söz konusu bağların % 82.6'sına denk gelen 3817 dekarı Kalecik ilçesindedir. Aynı yıla ait Ankara ili toplam üzüm üretimi 552 ton olup, bunun 380 tonu Kalecik ilçesine aittir.

Anahtar Kelimeler: Ankara, bağcılık, Kalecik Karası

RECENT DEVELOPMENTS OF KALECİK KARASI GRAPE CV. PLANTATIONS IN ANKARA

ABSTRACT

This study was carried out to evaluate the recent developments in the culture of Kalecik Karası which is the most popular local red wine variety of Turkey in Ankara and especially in Kalecik where is the origin of this variety located 70 km east of Ankara in the mid-part of Kızılırmak valley. For this purpose, area of plantations, number of growers, financial resources and supports, type of planting materials, growing techniques, yield and grape production, processing and marketing of the crop were investigated.

Kalecik Karası plantations reached to the area of 4619 da in Ankara, with 348 growers in 68 villages of 12 sub-provinces of Ankara (Akyurt, Bala, Çamlıdere, Çubuk, Elmadağ, Gölbaşı, Gündül, Haymana, Kalecik, Kazan, Keçiören and Polatlı) in the year of 2004. Total grape production was not correlated with the area (552 tons in Ankara, 380 tons in Kalecik), because most of the vineyards are newly established or in the early years of bearing.

Key Words: Ankara, viticulture, Kalecik Karası

GİRİŞ

Bu çalışma ile, Ortakuzey Tarım Bölgesi içerisinde önemli bağcılık potansiyeline sahip olan Ankara ilinde ve özellikle il merkezinin 70 km doğusundaki Kızılırmak vadisinde yer alan Kalecik ilçesinde, ülkemizin en tanınmış kırmızı şaraplık üzüm çeşidi olan Kalecik Karası yetiştiriciliğinde sağlanan son gelişmeler belirlenmeye çalışılmıştır. Ankara ilinde Kalecik Karası yetiştiriciliği yapılan ilçeler, beldeler ve bağlı köyler tespit edilerek, toplam bağ alanı, üretici sayısı, bağ tesisi, yetiştirme teknikleri, kaynak kullanımı, ürün miktarı ve değerlendirme şekilleri incelenmiştir.

MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmada, Kalecik Karası üzüm çeşidi yetiştiriciliğinin son durumu, Kalecik dışındaki ilçelerde genel olarak ilçe bazında, Kalecik ilçesinde ise köy bazına inilerek irdelenmiştir. Bu kapsamda çalışmanın ana materyalini; siyah renkli, yuvarlak, küçük-orta büyüklükte tanelere sahip, orta mevsimde olgunlaşan

* Elif ÖZGÜN AKAR'ın Yüksek Lisans Tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

¹ Ankara Üniversitesi, Kalecik Meslek Yüksekokulu, Kalecik/ANKARA

² Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Bölümü, Dışkapı/ANKARA

kırmızı şaraplık bir üzüm çeşidi olan Kalecik Karası (Çelik ve ark. 1998, Çelik 2002), çeşidin yetiştirildiği ilçelere gerçekleştirilen inceleme gezileri de çalışmanın iskeletini oluşturmıştır.

Bu amaçla, öncelikle Ankara Tarım İl Müdürlüğü ve bağlı ilçe müdürlükleri ile kurulan bağlantılar ve bireysel çalışmalar sonucunda; 2004 yılı sonu itibariyle Kalecik Karası üzüm çeşidinin Ankara iline bağlı 12 ilçede (Akyurt, Bala, Çamlıdere, Çubuk, Elmadağ, Gölbaşı, Gündül, Haymana, Kalecik, Kazan, Keçiören, Polatlı), 3 ilçe merkezi (Gündül, Kalecik, Keçiören) ve 2 bucak (Kalecik ilçesine bağlı Çandır ve Hasayaz bucakları) ile 68 köyde yetiştirildiği tespit edilmiştir (şekil 2.1.).

Yetiştiriciliğin yapıldığı yörelerde, üreticilerle yüz yüze yapılan anket çalışmalarında; yetiştiriciliğin yapıldığı ilçe ve köy, rakım, toprak ve arazi yapısı, bağ alanı, dikim yılı, tesis şekli (aşılı fidan, bağda aşılama, yerli fidan), fidan temini, anaç, dikim sıklığı, destek sistemi, terbiye şekli, sulama, gübreleme, hastalık ve zararlılarla mücadele, kaynak kullanımı, ürün verimi, pazarlama olanakları ve değerlendirme şekli gibi konulara ilişkin veriler toplanarak değerlendirilmiştir (Haydaroglu ve Çelik 1999).

Şekil 2.1. Ankara ili haritası (Anonim 2005)

ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

Genel Değerlendirme

Ankara Tarım İl Müdürlüğü ve bağlı ilçe müdürlükleri ile kurulan bağlantılar ve bireysel çalışmalar sonucunda; Kalecik Karası çeşidinin, Ankara ilinde orijinal ekolojisi olan Kalecik ilçesi de dahil olmak üzere 2004 yılı itibariyle 4619 dekar alanda yetiştirildiği tespit edilmiştir.

Ankara ilindeki Kalecik Karası bağlarının ilçelere göre dağılımı incelendiğinde; % 6.9'unun (320 da) Akyurt, % 0.8'inin (35 da) Bala ve Çamlıdere (35 da), % 1.2'sinin (55 da) Çubuk, % 1.5'inin (68 da) Elmadağ, % 0.4'ünün (20 da) Gölbaşı, % 0.1'inin (5 da) Gündül, % 1.7'sinin (80 da) Haymana, % 82.6'sının (3817 da) Kalecik, % 0.1'inin (6 da) Kazan, % 0.2'sinin (7 da) Keçiören ve % 3.7'sinin (171 da) Polatlı ilçelerinde kurulu olduğu tespit edilmiştir.

Ankara ilinde 2004 yılı itibariyle 552 ton üzüm üretilmiştir. Üzüm üretiminin % 68.8'i (380 ton) Kalecik, % 17.9'u (99 ton) Akyurt, % 4.7'si (26 ton) Elmadağ, % 3.6'sı (20 ton) Çubuk, % 1.3'ü (7 ton) Bala, % 1.2'si (6 ton) Keçiören, % 1'i (5.5 ton) Polatlı, % 0.7'si (4 ton) Gölbaşı, % 0.6'sı (3.5 ton) Kazan ve % 0.2'si (1 ton) Gündül ilçelerindeki bağlardan elde edilmiştir.

Ankara ilinde Kalecik Karası bağlarının tesisine 1990 yılı öncesinde başlanmıştır. Bağların 300 dekarı 1990 yılı ve öncesinde, 39 dekarı 1992 yılında, 3 dekarı 1993 yılında, 21 dekarı 1994 yılında, 121 dekarı 1995 yılında, 132 dekarı 1996 yılında, 268 dekarı 1997 yılında, 219 dekarı 1998 yılında, 207 dekarı 1999 yılında, 374 dekarı 2000 yılında, 361 dekarı 2001 yılında, 507 dekarı 2002 yılında, 947 dekarı 2003 yılında ve 1120 dekarı ise 2004 yılında kurulmuştur.

Ankara ilinde Kalecik Karası yetiştiren toplam 348 üreticinin % 90'ı Kalecik'te (314), % 2.9'u Elmadag'da, % 2'si Çamlıdere'de (7), % 1.2'si Akyurt (4), % 0.6'sı Bala (2), Çubuk (2), Güdül (2), Kazan (2) ve Polatlı (2), % 0.3'ü Gölbaşı (1), Haymana (1) ve Keçiören (1) ilçelerinde bulunmaktadır

Bağların; % 76.9'u aşılı fidan (3551 da), % 16.5'i yerli fidan ve % 6.6'sı bağda aşılama yöntemi ile tesis edilmiştir.

Ankara ilindeki Kalecik Karası bağlarının ortalama % 63'ünde telli destek sistemleri uygulanmıştır. Destek sistemi olarak bağların % 46.5'inde Üç Sıra Telli Duvar, % 3.6'sında Büyük T, % 0.3'ünde Küçük T, % 49.6'sında Çift T sistemleri; terbiye şekli olarak da bağların % 71'inde kısa budamaya uygun Çift Kollu Kordon, % 24'ünde karışık budamaya uygun İki Ürün Dallı Baş ve % 1'inde Dört Ürün Dallı Baş uygulanmaktadır. Bağların % 37'sinde destek sistemi düşünüldüğü halde henüz uygulamaya geçilmemiştir.

Ankara ili Kalecik Karası bağlarının % 66'sı (3076 da) düzenli olarak sulanmaktadır. Sulanan bağların % 89'u (2738 da) salma, % 11'i (195 da) ise damlama sistemi ile sulanmaktadır. Bağların % 77'si (3551 da) dikim sırasındaki taban gübrelemeden başlayarak düzenli şekilde gübrenmektedir. Gübrenen bağların, % 50'si yalnızca dikim sırasında gübrenilmiş, % 50'si ise düzenli olarak gübrenmektedir. Bağların % 22'si yalnızca organik gübrelerle (çiftlik gübresi, kullanılmış mantar kompostu vb.), % 25'i inorganik gübrelerle (di-amonyum fosfat, triple süper fosfat, potasyum sülfat, amonyum nitrat, üre vb.), % 53'ü ise hem organik ve hem de inorganik gübrelerle gübrenmektedir.

Ankara ilindeki Kalecik Karası bağlarının % 61'i (2803 da) değişik hastalık (başta külleme ve mildiyö) ve zararlılara (başta bağ uyuzu ve salkım güvesi) karşı ilaçlanmaktadır. Bu oran Akyurt, Bala, Gölbaşı, Haymana ve Keçiören ilçelerinde % 100, Çubuk ilçesinde % 91, Elmadag ilçesinde % 41, Güdül ilçesinde % 40, Kalecik ilçesinde % 56, Kazan ilçesinde % 33 ve Polatlı ilçesinde % 68 olarak saptanmıştır.

Ankara ili Kalecik Karası bağlarında yoğun olarak 1103P, 41B ve 5BB anaçları kullanılmaktadır.

Elde edilen üzümler esas olarak şaraba işlenmekte ya da şaraplık olarak satılmaktadır. Şaraplık değeri olmayan üzümler de pekmez veya kurutmalık üzüm olarak değerlendirilmektedir. 2004 yılında yaş üzüm fiyatı 1.200.000 TL olarak gerçekleşmiştir.

Ankara İlinde Kalecik Karası Yetiştiriciliğinin Geliştirilmesi İçin Yürütülen Çalışmalar

Kalecik Karası yetiştiriciliğinin özellikle Kalecik ilçesinde yaygınlaştırılması ve yetiştirme tekniğinin modernizasyonuna yönelik çabalara; Tarım İl Müdürlüğü'nün organizasyonu ve kontrolü altında kullanılan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu(SYDT Fonu) kaynaklı özel destekler ve üreticilerin özel girişimleri çok önemli katkılar sağlamaktadır.

SYDT Fonundan Sağlanan Destekle Kurulan Bağlar

Kalecik Karası yetiştiriciliğinin özellikle Kalecik ilçesinde geliştirilmesine yönelik örnek bağ tesisi projesi ile ilgili çalışmalar Ankara Tarım İl Müdürlüğü Çiftçi Eğitim ve Yayım Şube Müdürlüğü ile Destekleme Şube Müdürlüğü tarafından organize edilmekte ve yürütülmektedir. Ankara ilindeki Kalecik Karası bağlarının % 9.4'ü Tarım İl Müdürlüğü kontrolünde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'ndan sağlanan desteklerle tesis edilmiştir. 2004 yılı itibariyle, Akyurt (10 da), Çamlıdere (35 da), Çubuk (5 da), Elmadag (30 da), Güdül (3 da) ve Kalecik (353 da) ilçelerinde örnek bağ tesisi projeleri yürütülmüştür. Fon tarafından ayrılan destek ile sadece Kalecik ilçesinde kurulan bağların oranı % 9.2'dir.

Üreticilerin Özel Girişimleri İle Kurulan Bağlar

2004 yılı itibariyle Ankara'da, toplam Kalecik Karası bağ alanının % 91'ini oluşturan 4183 da bağın üreticilerin özel girişimleriyle tesis edildiği görülmektedir. Bala, Gölbaşı, Haymana, Keçiören ve Polatlı ilçelerine ait bağların % 100'ü, Akyurt ilçesi bağlarının % 97'si, Çubuk ilçesi bağlarının % 91'i,

Kalecik ilçesi bağlarının % 91'i, Elmadağ ilçesi bağlarının % 56'sı, Güdül ilçesi bağlarının % 40'ı üreticilerin öz kaynaklarıyla tesis edilmiştir.

KAYNAKLAR

Anonim. 2005. <http://www.ankara.gov.tr>.

 elik, H., A ao lu, Y.S., Fidan, Y., Marasalı, B. ve S ylemezo lu, G. 1998 . Genel Bağcılık. SUNF DAN A.ř. Mesleki Kitaplar Serisi: 1, 253 s, Ankara.

 elik, H. 2002.  z m  eřit Kataloğu. SUNF DAN A.ř. Mesleki Kitaplar Serisi: 2, 136 s. Ankara.

Haydaro lu, A. ve  elik,  . 1999. Ankara, Kırıkkale ve Kırşehir illerinde modern bağcılık ile ilgili gelişmeler. Türkiye III: Ulusal Bahçe Bitkileri Kongresi Bildirileri: 988-992, 14-17 Eylül 1999, Ankara.